

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

GÜNAYDIN - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 27526 / 95)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

13 Ekim 2005

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve (27526/95) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülke vatandaşları Vedat Şahin ve Şahin Günaydın'ın (başvuranlar) 3 Nisan 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur. Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Diyarbakır Barosu avukatlarından S. Çınar tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

Başvuranlar Vedat ve Şahin Günaydın sırasıyla 1965 ve 1968 doğumludurlar ve Diyarbakır'da ikamet etmektedirler.

Güvenlik güçleri 18 Temmuz 1992 tarihinde gece yarısına doğru, Diyarbakır'da yapılan bir düğüne yasadışı bir gösteriye dönüştüğü gerekçesiyle müdahale etmişlerdir.

Ertesi gün saat bir sularında hazırlanan tutanakta, davetlilerin başvuranların kışkırtmasıyla PKK yanlısı sloganlar attıklarına, havaya ateş açarak Devlet aleyhine ve terör örgütünü destekleyen pankartlar açtıklarına yer verilmiştir. Yapılan uyarılara rağmen elleri sopalı kalabalık grup, taşlar atarak saldırmaya başlamış, polis şefini tartaklayarak üniformasını yırtmış ve telsiz antenini parçalamıştır. Olay yerine gelen elli üç polis memuru aralarında başvuranların da yer aldığı on kişiyi tutuklamıştır.

Aynı gün saat 4.20'de başvuranlar adli tıp doktoru tarafından muayene edilmiş, hazırlanan raporda başvuran Vedat Günaydın'ın vücudunda çeşitli ebat ve çaplarda çizik ve eziklerin bulunduğu ifade edilmiştir.

Polisler tarafından 19 Temmuz 1992 tarihinde alınan ifadelerinde başvuranlar suçsuz olduklarını ve polislere saldıran kişileri tanımadıklarını ileri sürmüşlerdir. Vedat Günaydın bu arbede sırasında başından yaralandığını eklemiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Savcısı, 20 Temmuz 1992 tarihinde başvuranların ifadelerini almış, adı geçenler güvenlik güçlerine karşı şiddet kullanımını hiçbir zaman desteklemediklerini yinelemişlerdir. Vedat Günaydın bu olaylar sırasında polisler tarafından dövüldüğünü iddia etmiştir.

Başvuranlar, aynı gün Diyarbakır DGM yetkili hakimi karşısında vermiş oldukları ifadelерini tekrarlamışlardır. Mahkeme, başvuranların tutuklu olarak yargılanmalarına karar vermiştir.

Cumhuriyet Savcısı, 30 Temmuz 1992 tarihli iddianamesi ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8 § 1. maddesi uyarınca bölücülük propagandası yapma, TCK'nın 258. ve 516. maddelerine dayalı olarak memura aktif mukavemet ve mala zarar verme suçları ile başvuranlar ve yirmi altı sanık hakkında kamu davası açmıştır.

Başvuranlar 30 Eylül 1992 tarihli duruşmada serbest bırakılmışlardır. Bu süreç boyunca polisler hakkında sekiz kapalı duruşma gerçekleştirilmiştir.

Diyarbakır DGM, 21 Şubat 1994 tarihli kararı ile yapılan ithamlardan başvuranları suçlu bulmuş ve bir yıl sekiz ay hapis ve para cezasına çarptırmıştır.

Yargıtay, 14 Eylül 1994 tarihli karar ile İlk derece mahkemesi'nin kararını onamıştır. Bu kararın gerekçesi 7 Ekim 1994 tarihinde DGM'deki dava dosyasına eklenmiş ve tarafların bilgisine sunulmuştur. Karar başvuranlara tebliğ edilmemiş, başvuranlar karardan 21 Kasım 1994 tarihinde haberdar olmuşlardır.

Başvuranlar 12 Haziran 1995 tarihinde cezaevine gönderilmiştir.

Diyarbakır DGM 16 Kasım 1995 tarihinde, 27 Ekim 1995 tarihinde 3713 sayılı Kanun'un 8. maddesinde gerçekleştirilen yasal değişikliğe uygun olarak dava dosyasını yeniden incelemiş ve başvuranların hapis cezasının on aya indirilerek ertelenmesine karar vermiştir.

Başvuranlar 26 Kasım 1995 tarihinde tahliye edilmişlerdir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 3. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran Vedat Günaydın, tutuklandığı sırada dövüldüğünü ve gözaltında polislerin kötü muamelesine maruz kaldığını ileri sürmektedir.

AİHS'nin 3. maddesinin uygulanması bakımından belirli bir ciddiyet derecesi bulunan, 19 Temmuz 1995 tarihinde yapılan tıbbi muayene esnasında başvuran Vedat Günaydın'ın vücudundaki yara izlerine itiraz edilmemektedir (Bkz.Labita-İtalya kararı, no: 26772/95, § 120, AİHM 2000-IV).

Bununla birlikte, AİHM başvuran Vedat Günaydın'ın Türk hukuk mercileri karşısında düğün sırasında meydana gelen atışmalarda polisler tarafından şiddetli bir biçimde dövüldüğünden şikayetçi olduğu tespitini yapmaktadır. Başvuran yargı önünde hiçbir zaman gözaltında kötü muameleye maruz kaldığından söz etmemiş, bu şikayetini ilk kez AİHM önünde dile getirmiştir. Başvuran bununla, ulusal mahkemelere davanın esası bakımından incelemeye elverişli bir durum sağlamamıştır. Sonuç olarak, AİHM şikayetin bu kısmını dikkate almamaktadır, üstelik dava dosyasında yer alan unsurlardan hiçbiri Vedat Günaydın'ın gözaltında kötü muameleye maruz kaldığını ortaya koyamamaktadır.

Bu şikayetin ilk bölümü ile ilgili olarak Hükümet, başvuranların tutuklanmaları sırasında oluşan arbedeye göndermede bulunmakta ve hazırlanan tutanağa dayalı olarak AİHM'nin yerleşik içtihadı doğrultusunda, başvuran Vedat Günaydın'ın sergilediği tutum nedeniyle fiziksel güç kullanımının zorunluluk arz ettiğini savunmaktadır.

Başvuranlar 18 Temmuz 1992 tarihli düğün töreninin bazı davetlilerin havaya ateş açıp, PKK lehine slogan attıkları bir gösteriye dönüştürdüklerine karşı çıkmamakta, kalabalık grup ile bu gruba müdahale etmek isteyen güvenlik güçleri arasında tartışma çıktığını kabul etmektedirler. Vedat Günaydın, polislerin gözü dönmüşçesine şahsına yaptıkları muamelenin haklı gösterilemeyeceğini ve sonucu itibarıyla hayatının tehlikeye girdiğini ileri sürmektedir.

AİHM'nin geçmişte de birçok defa dile getirdiği üzere, bir kimse güvenlik güçlerinin kontrolü altında bulunduğu halde yaralandığında, ilke olarak bu dönemde meydana gelen her türlü

yaralanma olayının güçlü karinelere dayanması gerekir (Bkz. Salman-Türkiye kararı, no: 21986/93, § 100, AİHM 2000-VII).

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre, sözkonusu dönem yalnızca gözaltı süresini değil, aynı zamanda tutukluluk halini de kapsamaktadır (Bkz. örneğin Klaas-Almanya kararı, 22 Eylül 1993, seri:A no: 269, §§ 23 ve 24; Hulki Güneş-Türkiye kararı, no: 28490/95, § 71, AİHM 2003-VII, ve Rehbock-Slovenya kararı, no: 29462/95, §§ 68-78, AİHM 2000-XII).

Benzer bu durumda, yetkililere kanıt zorunluluğu getirilmekte ve Hükümete tutukluluk dönemini de içeren, mağdurun öne sürdüğü ve özellikle tıbbi dayanağı bulunan iddialar karşısında delil teşkil eden unsurları da dikkate alarak gözaltı süresinde oluşan yaralanmaların kaynağına makul bir açıklık getirme sorumluluğu yüklenmektedir. (Bkz. diğerleri arasında, Tekin-Türkiye kararı 9 Haziran 1998, 1998-IV, s. 1517-1518, §§ 52 ve 53; Altay-Türkiye kararı, no: 22279/93, § 50, 22 Mayıs 2001, ve Esen-Türkiye kararı, no: 29484/95, § 25, 22 Temmuz 2003).

Bununla birlikte, Hükümetin ifade ettiği gibi güç kullanımının mutlak surette gerekli olduğu hallerde bu kullanımın orantılı olup olmadığını belirlemek gerekir (Bkz. sözü edilen Altay § 54, ve Hulki Güneş kararı § 70).

Bunun yanı sıra, AİHM yerleşik içtihadı uyarınca başvuran polisin gözetiminde bulunduğu ve kalabalık kitleye güç kullanımı zorunlu olduğundan, Vedat Günaydın'a uygulanan gücün orantılılığı sorununa değinmek gerekir.

AİHM, polisin hazırlıksız yakalandığı ve öngörülemeyen bir müdahale sırasında başvuranın yaralandığı hususunu göz ardı etmemektedir (Bkz. *a contrario*, sözü edilen Rehbock kararı, §§ 71-72). Bu anlamda, çağdaş toplumlarda polisin üstlendiği görevin zorluğu ve insanoğlunun öngörülemeyen tutumu dikkate alındığında, iç hukuk yetkililerine yüklenen sorumluluğun ağırlığı tahammül edilemez bir boyutu oluşturmamalıdır (Bkz. mutatis mutandis, Makaratzis-Yunanistan kararı, no: 50385/99, § 69, AİHM 2004-...).

Başvuran Vedat Günaydın'ın sözkonusu arbede sırasındaki tutumunun güç kullanımını gerektirdiği farz edilse dahi, AİHM, olayların koşulları göz önünde bulundurulduğunda adı geçen gözaltına alınması esnasında sergilenen gücün orantısız olduğuna itibar etmektedir.

Bununla birlikte, mevcut olayda yaşanan atışmaya taraf olan çok sayıda kişinin olduğu net ve bunlardan yirmi sekiz kişinin Devlet Güvenlik Mahkemesi karşısına çıkarılarak itham edildiği gerçek olsa dahi – olay yerine gelerek müdahalede bulunan elli üç güvenlik görevlisi – bu kimseler karşısında azımsanamayacak sayıdadır.

Ayrıca, başvuranın kalabalık grubu güvenlik güçlerine karşı şiddete tahrik ettiği düşünülse bile başvuranda tespit edilen yaralanmalar güvenlik güçlerinin aşırı güç kullandığını teyit etmektedir. Başvuran hayati organları olan başından ve ensesinden yaralanmıştır. Adli tıp doktoruna göre ortaya çıkan lezyonların sayısı ve ciddiyet derecesi hayati bir tehlikeyi oluşturmaktaydı.

Son olarak, başvuran Vedat Günaydın'da görülen lezyonların meydana gelişi ve yoğunluğu bu kişinin tutumu nedeniyle zor kullanımın orantılılığını karşılamamaktadır. (Bkz. Selmouni-Fransa no: 25803/94, § 99, AİHM 1999-V; sözü edilen Rehbock kararı, no: 44568/98, §§ 72,

73, 19 Mayıs 2004 ve Zülcihan Şahin ve diğerleri-Türkiye, no: 53147/99, § 51-54, 3 Şubat 2005).

Mahkemeye sunulan unsurların tamamının incelenmesi ışığında, AİHM, başvuran Vedat Günaydın'da tespit edilen yaralanmalar nedeniyle yapılan açıklamaların 3. madde bakımından Hükümetin sorumluluğunu gidermediğine itibar etmektedir.

AİHS'nin bu hükmü başvuran açısından ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar iki açıdan AİHS'nin 6. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler. Bir yandan kendilerini yargılayıp mahkum eden Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yapısında mevcut bulunan askeri hakimın varlığı nedeniyle hakkaniyete uygun olarak yargılanmadıklarını, diğer yandan kendilerinin bulunmadığı bir duruşmada polislerin tanıklıklarına dayalı olarak haklarında mahkumiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden şikayetçi olmaktadır.

Başvuranlar bu yönde AİHS'nin 6 §§ 1. ve 3 d) maddelerini ileri sürmektedirler.

AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bağımsızlıklarına ve tarafsızlıklarına ilişkin daha önceki kararlarda buna benzer pek çok şikayetlerin dile getirildiğini ve bunların AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlali ile sonuçlandığını ifade etmektedir. (Bkz. Özel-Türkiye kararı, no: 42739/98, §§ 33-34, 7 Kasım 2002, ve Özdemir-Türkiye kararı, no: 59659/00, § 35-36, 6 Şubat 2003).

Mahkeme, mevcut davada Hükümetin davanın seyrini farklı şekilde sonuçlandıracak hiçbir tespiti ve delili sunmadığını incelemekte, bunun yanı sıra başvuranların aralarında askeri bir hakimın de yer aldığı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin TCK'ya dayalı yapmış olduğu yargılama konusunda endişe duymasının anlaşılabilir olduğu tespitinde bulunmaktadır. Üstelik bu durum, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin davanın gerekçesine yabancı gerekçeler ışığında başvuranlar hakkında sebepsiz bir yargı kararı aldığı şüphesine varmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle başvuranların bu yargı makamının tarafsız ve bağımsız olmadığı yönündeki şüphelerinin dikkate alınması gerekmektedir (sözü edilen Incal kararı s. 1573, § 72).

AİHM, başvuruları yargılayıp mahkum eden Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin AİHS'nin 6 § 1. maddesi uyarınca bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığı sonucuna varmıştır.

Bu nedenle AİHS'nin bu hükmü başvuranlar açısından ihlal edilmiştir.

Görgü tanıklarının sorgulanmasında savunma haklarına riayet edilmemesi ile ilgili olarak AİHM, daha önce de benzer kararlarda dile getirdiği üzere bağımsızlıktan ve tarafsızlıktan yoksun bir mahkemenin verdiği kararlara tabi olan kişilere her halükârda adil bir yargılamayı garanti edemeyeceği hükmüne varmaktadır. Bu ihlal tespiti ışığında, AİHM savunma haklarının ihlal edildiği yönündeki şikayetleri ayrıca incelemeyi gerekli görmemektedir (Bkz. diğerleri arasında, Çıraklar-Türkiye kararı, 28 Ekim 1998, 1998-VII, s. 3074, §§ 44-45; sözü edilen Özdemir kararı, §§ 40-41, ve Okutan-Türkiye kararı, no: 43995/98, §§ 30-31, 29

Temmuz 2004).

III. AİHS’NİN 41. MADDESİ’NİN UGULANMASI

A. Tazminat

Başvuranlar 8.000 Euro maddi, kanıtlayıcı belge sunmaksızın 50.000 Euro manevi zarara uğradıklarını ileri sürmektedirler.

İddia edilen maddi zararlar ilgili hiçbir kanıt bulunmadığından, AİHM başvurulara bu yönde bir tazminat ödenmesini gerekli görmemektedir. (Findlay-İngiltere kararı, 25 Şubat 1997, 1997-I, s.284, § 85).

AİHS’nin 3. maddesinin ihlal edildiği tespiti ışığında, AİHM başvuran Vedat Günaydın’a manevi zarar olarak 10.000 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

Manevi tazminatla ilgili olarak AİHM, olayların mevcut koşulları dikkate alındığında ihlal kararının tespitinin adil tazmin için başlı başına yeterli olduğuna karar vermiştir. (Sözü edilen Çıraklar kararı, s. 3074, § 49).

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar, iç hukuktaki yargılamalar için 2.000, iletişim giderleri ve diğer masraflar için 318 olmak üzere toplam 3.100 Euro talep etmektedirler. Başvuranlar kanıtlayıcı belge niteliğinde hiçbir belge sunmamışlardır.

AİHM’nin yerleşik içtihadına göre, 41. maddeye uygun olarak yapılan masraf ve harcamaların tutarı makul, gerçekliği ve gerekliliği kanıtlandığı ölçüde bir ödeme yapılmakta, ayrıca yalnızca ihlal kararının tespitini kapsamaktadır (Bkz. Beyeler-İtalya (dostane çözüm) kararı, no: 33202/96, 27, 28 Mayıs 2002).

Başvuran taraftan sunulan kanıtlayıcı belge olmadığından, AİHM, bu yönde hakkaniyete uygun olarak 2.000 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası’nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS’nin 3. maddesinin Vedat Günaydın açısından *ihlal edildiğine*;
2. Başvuranların Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin tarafsız ve bağımsızlığına ilişkin şikayetleri ile ilgili olarak AİHS’nin 6 §1. maddesinin başvurular açısından *ihlal edildiğine*;
3. AİHS’nin 6 § 3 d) maddesine yönelik şikayetlerin ayrıca incelenmesinin *gerekli olmadığına*;

4. Başvuranların maruz kaldıkları manevi zararın tazmini için AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlalinin başlı başına *yeterli olduğuna*;

5. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek suretiyle Savunmacı Hükümetin;

- i. manevi tazminat olarak başvuran Vedat Günaydın'a 10.000 (on bin) Euro;
- ii. masraf ve harcamalar için başvuranlara toplam 2.000 (iki bin) Euro *ödemesine*;
- iii. ödenecek miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına* ;

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizin *uygulanmasına*;

6. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddelerine uygun olarak 13 Ekim 2005 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.